

Nádasdy Ádám

PROLÓGUS DANTE PURGATÓRIUMÁHOZ

Dante – mint a világ első katasztrófaturistája – végiglátogatta a Poklot, amely a Földgolyó belsejében helyezkedik el. Utána vezetőjével, Vergiliusszal visszamásztak a felszínre, és egy kis kerek szigeten találták magukat valahol a déli óceán közepén: ez a Tisztítóhely, latinus nevén Purgatórium. (Népies neve Tisztító-tűz, de – mint Dantétól megtudjuk – sokféle gyötrellem van, nem csak tűz.) Erre a szigetre egy hajó szállítja az elhunytakat, csupa olyanokat, akiknek üdvözülése garantált, tehát rövidebb-hosszabb gyötrődés után biztosan a Paradicsomba kerülnek. (Elvileg lehet közvetlenül is a Paradicsomba kerülni, de ez nagyon keveseknek adatik meg, leginkább csak a szenteknek.) A Purgatórium nem vidám hely, sok eleme ugyanolyan gyötrelmes, mint a Pokol; ám a kettőt egy döntően fontos dolog különbözteti meg: a remény. A Pokolban nincs remény a szabadulásra (olyan, mint a tényleges életfogytiglan, csak itt már meghalni se lehet); a Purgatóriumban viszont biztos a szabadulás.

A purgatóriumi tisztulás megrövidíthető vagy el is törölhető (ez az ún. „búcsú”, latinul *indulgentia*), ha e célra a hívő imádkozik, adakozik, zarándoklatot tesz, vagy más kegyes cselekedetet végez. Az ember ezt nemcsak magának szerezheti meg (mintegy előtörlesztésként), hanem mód van arra is, hogy az élők szerezzenek hosszabb-rövidebb búcsút a Purgatóriumban tisztuló halottjuknak, gyötrelmeit megrövidítendő. Ez jellemzően középkori gondolat, hogy a Túlvilág nem független az élők világától, mivel az élők segíthetnek az odaát lévőkön. Jegyezzük meg, hogy a középkor vége felé – Dante idejében is – ezzel sokan visszaéltek: a hiszékeny hívektől készpénzt szedtek be a búcsú ígéréssel. A pénzről adott számla volt az ún. búcsúcédula. Csak remélni tudjuk, hogy Isten ezeket végül figyelembe vette, ugyanis a búcsúárusok jó része sima szélhámos volt, mindennemű egyházi felhatalmazás nélkül. (Dante is pellengérré állítja őket a Paradicsom 29:120-ban.)

Dante és kalauza, Vergilius tehát megkezdtek útjukat föl a Purgatórium-hegyre. Most, az 5. énekben még az Elő-Purgatóriumban vannak, kívül a tulajdonképpeni Tisztítóhelyen, a hegy 2. teraszán. Olyan lelkek vannak

itt, akiknek várakozniuk kell, hogy egyáltalán beléphessenek a Purgatórium kapuján, ugyanis nem vették föl az utolsó kenetet, nem tartottak szabályos bűnbánatot és gyónást a halálos ágyukon. Ez azért történt így, mert nem volt halálos ágyuk, ugyanis meggyilkolták őket – de arra még volt idejük, hogy haláluk pillanatában Isten és a Menny segítségét, bocsánatát kérjék. A jó szándék, az Istenhez fordulás vágya tehát megvolt bennük, ezért vannak itt (s kerülnek majd a Paradicsomba), ám mégsem lehet őket simán fölengedni a hegyre, előbb pár éven át körbe-körbe kell járniuk a hegy alját.

*

Az itt közölt részlet készül *Isteni Színjáték*-fordításomból való. A teljes mű a budapesti Magvető Kiadónál fog megjelenni 2016 tavaszán.

Az énekek címét és a szövegközi belcímeiket én adtam, főleg Vandelli kiadásának jegyzetei alapján. A jegyzetekkel az olvasást, a szöveg megértését kívánom segíteni; az információk szakirodalmi forrását nem adom meg. Jegyzeteim tehát nem tekinthetők kimerítő kommentárnak. Ha Dante valamit tévesen vagy mai ismereteink szerint pontatlanul állít, azt igyekeztem jelezni. A kiejtést csak a versszövegben előforduló nevek esetében adom meg, ha a magyar olvasónak gondot okozhat. Néha a hangsúlyjelet kiteszem az olasz szóra, pl. *Venèdico*.

A magyar *Purgatórium*-fordításokat – a magam változatának elkészítése után – átnéztem, és olykor haszonnal forgattam. Ezek: Szász Károly 1872/1885–99; Babits Mihály 1913–1922; Szabadi Sándor 2004.